Good
Sahe de lekali.

Date: Day:

سوال:

تعارف:

رحمان بابا په کال ۱۰۴۲ هجري کې
په بهادر کلي پېښور کې پیدا شوی دی
رحمان بابا تعلق د مومند د قوم سره دی. بابا د خوشحال
خټک د پېر همزولی وو. ډېر اوږدې والي چې د پښتو
متولو ادبیات مشهور شاعر رحمان بابا دی
دي مشهور شیان و چې بابا د شاعرۍ اولسي رنګ دی.
رحمان بابا خان له یو صوفي دی. او د شاعرۍ بنسټ
اړخونه یې اخلاقي، صوفیانه او عشقیه دي. رحمان
بابا مزار په هزار خوانۍ کې دی.

۱) د رحمان بابا د شاعرۍ بنسټیز اړخونه:

i) اخلاقي شاعري:

علم او کړې چې عمل ورباندې نه کړې
بلکه طفل هسې لوبې په کتاب کړې

رحمان بابا په دې شعر کې غواړي چې تم سړی
علم حاصل نه او بیا په هغې علم باندې عمل
نه کړي. نو دغه انسان مثال د هغه ماشوم
دی چې هغه هسې کتاب سره لوبې کوي. د علم اصل
مقصد هم عمل پرې کول دي.

ـــه د زړه راز به یار ته نه وائې رحمانه
هغه یار به یار نه شي چه به رسوا کړي.

شاعر فرمائي چې په ژوند کښې به د راز نه کار اخلې. ځکه چې کله سړی چاته د زړه راز ادائې نو هغه کس ئې بیا چاته اوائې. نو په دغه وجه خاموشي او د خپل راز خپل هر څوري ساتل ضروري دي.

ـــه کوهي مه کنه د بل سړي په لار کښې
چرې شتا به د کوهي په لاره لار شي

رحمان بابا فرمائي چې څوک چې د بل چا بد غواړه، د هر انسان بد هغې انسان سره ته رازي په دغه وجه همیشه د بل انسان ښه غواړه نو هغه انسان همیشه سره په ترقۍ کې.

ـــه د دهقان ګر په لوړه زمکه باندې نه کړي
سر کوزې کوه چې بڼ دې مرغزار شي

په دې شعر کښې رحمان بابا وائې چې انسان له خپل ځان کښې عاجزي پیدا کول پکار دي. ځکه چې یو زمیندار په لوړه ځمکه باندې فصل نه کړي هغه شان انسان له څه لوې نه د پکار خپل

Day:

Date:

خان کښې عاجزي پیدا کو پکار دي چې کامیابي ترلاسه کړي.

(ii) عشقیه شاعري:

زه عاشق یم سروکار مې دے له عشقه
نه خلیل، نه داود زے یم، نه مومند.

رحمان بابا وائي چې زما واحد پېژان دا دے چې زه یو عاشق یم، زما واحد کار صرف عشق کول دي، زما د پېژان د پاره د قبیلو ضرورت نیشته.

که چا لار د عاشقۍ وي ورکه کړې
زه رحمان د ګمراهانو رهنما یم

رحمان بابا فرمائي که چا له عشق کول نه راځي او د مینې محبت د لارې نه نه وي خبر نو هغه به زه ورته د مینې محبت او عشق لار اوخوم. رحمان بابا د خپل عشق او محبت کښې دومره مخلص دے تل چې هغه صرف عشق سره تعلق لره.

Date:______ Day:______

ے هسې که یو ځلې مې شي زلفې لاس ته بیوځي
یو ځو ویښته به دې ورنکړم په جهان

رحمان بابا ځپل محبوب سره د اشنا مینې اظهار کړې دے وائي چې ستا د زلفې قیمت څه په نظر کښې د ټول جهان نه زیات دے. څه چې په ستا یوه زلفه به د ورست جهان په بدل کښې هم چالاو ورنکړم.

iii) صوفیانه شاعري:

ے که صورت د محمد نه وے پیدا
خدائے به پیدا کړې نه وو دا دنیا.

رحمان بابا فرمائي چې دنیا د پیدا کیدو وجه د محمد ذات مبارک دے. دا دنیا صرف او صرف د محمد د پاره پیدا دا. ځکه چې حضرت (رحمت اللعالمین) وه. او د الله ځپل بشوګ نبي د پاره دا دنیا پیدا کړې ده.

ے دا حجاب چې نور عالم ئې حجاب بولي
دا ګڼا او یار ترمینځه حجاب نه دے.

چونکه رحمان بابا یو صوفي او و تعلق ئې

وحدت الوجود سره وه. نو په دغه شعر کښې هغه د هغې طرف ته اشاره کړې دا. فرمائي چې دا حجاب څه دا پاره حجاب نه دے. ځکه چې د خدائ وجود څو هر ځائے کښې موجود دے. او څه چې هر طرف د محسوس کوم.

ــــے عجب بنده چې دا درست جهان څه شي
چې بادشاه د درست جهان چې د مومنے.

رحمان بابا فرمائي چونکه ته د درست جهان بادشاه په مینه کښې مست یم. نو دا به هس غلط نه وي چې د امول جهان څه شي ځکه چې د مول جهان بادشاه سره څه صبنه د محبت دے.

ــــے ستاد در ~~بادشا~~ ګدایان واړه بادشاهان دي
هو چې ستاد دره وځي در په در شي.

اصل بادشاهي او کامیابي چې د خپل رب په مینه کښې دا رحمان بابا هم دغې طرف ته اشاره کړې دا وائي چې څوک د خپل رب سره مینه ساتي هغې د دنیا بادشاهان دي او څوک چې د خپل رب د در نه یې زدي هغې در په در شي.

Date: Day:

خلاصه بحث:

رحمان بابا شاعر دی او د هغه شاعري ساده او سپیڅلې رنګ لري او ډېر خوندور کلام لري. د شاعرۍ بنسټ یې په اخلاقو، تصوف او عشق ولاړ دی او د هغه کلام په ټولو ژبو کې شامل دی. د رحمان بابا د پښتو ژبې یو نه هېریدونکی مشهور شاعر دی.

سوال:

تعارف:

حمزه بابا په کال 1907ع کښې په شنوارو کلي کښې پیدا شو. حمزه بابا د پښتو شاعرانو کښې یو مشهور شاعر دی. حمزه بابا د نه صرف شعر بلکه د پښتو په نثر هم ډېر زیات کار کړے دے. حمزه بابا ته د پښتو غزل بابا هم وائیلی شي. حمزه بابا یو صوفي هم وو چې د وحدت الوجود قائل وو. او د ادب دې په شاعرۍ کښې ښه بنسټ ولاړ دے. د حمزه بابا د شاعرۍ بنسټ اهم ونه عشق، وفا او صوفیانه دی. بابا په کال 1994ع کښې وفات شو.

1) د حمزه بابا د شاعرۍ بنسټ اهم ونه:

۱) قامي شاعري:

ـــ حمزه سفر که د حجاز وي نو هم
زه د پښتون د قافلو سره یم

حمزه بابا فرمائي که څوک د حجاز یعني د مکې په سفر هم نو څه به بیا یم د پښتون او د افغان د قافلو سره یم. حمزه بابا د خپل قام سره د مینې اظهار کړے دے.

ـــ اغیار مې وائي چې د دوزخ ژبه ده
زه به جنت د پښتو سره ځم.

د پښتو ژبې سره د خپل مینې اظهار کړے دے وائي چې پښتو د دوزخ ژبه وائي خو مونږ پښتانه به په جنت کښې هم خپله ژبه وایو او جنت ته به د خپل پښتو ژبې سره ځو.

ـــ خدائے یم پیدا کړے په اسلام او مسلمان مېشن
قبیله هم افغان یم او هم یم په افغان مېشن.

حمزه بابا فرمائي چې زه خدائے مسلمان پیدا کړے یم او په دغه وجه د اسلام او مسلمان سره مینه یې ځکه چې یو مسلمان سره مینه د ایمان نښان

Date:________ Day:________

څه په عام افغان هم او افغانه ښځه هم مينه دا.

ii) عشقيه شاعري:

ــه څومره زيرکي په ساده ګۍ کښې هم د حسن ده.
ته چې په محفل کښې په پرده وې سترګو دا ادګوري.

حمزه بابا وائي چې څومره جانان ښکلی ځان ته ساده وائي. خو هغه په ساده ګۍ کښې هم ډېره هوښيار ښکاري. او هغه هوښيارتيا ئي دې ته واضح ده چې هغه جانان په محفل پرده وي سترګو ماندې ګوري.

ــه عفوه بوه پريشان د اشتياق وم
صاد بل په تير کښې ښکول کړې زلفې ستا.

حمزه بابا وائي چې زه ستا نه معافي غواړم ځکه چې څه پريشان وم او ما په غلطۍ کښې ستا زلفې ښکل کړې.

ــه چې مې ښوفي وې پريشانه او س پريشان يم
ما عادي د تغافل کړې زلفې ست.

د جانان ځلوه زلفې د هر عاشق ښه وښې وي.
حمزه بابا هم د هغې طرف ته اشاره کړې دا

وائي چې څه د جانان څلور زلفې هسې اېښې دي.
او دا وس چې زه ټغه ځانه کښې نو دا غلطي څه
دا چې ما ځينې زلفې د تغافل علامت کړي.

iii) صوفيانه شاعري:

اے اشنا ته يو ئې خو ستا ننداره
هر مېش جدا جدا اد کړه.

حمزه بابا وحدت الوجود قائل وو. نو په دغه شعرونو کښې هم حمزه بابا دغې طرف اشاره کړې ده. وائي چې د الله پاک يو وجود دے خو هر ځاي کښې د خپل ديدار په مختلف طريقه ماندي کړي.

اے چې وحدت د بينائيت چې اوليد
هلته خبر شوم چې د جانان څه.

حمزه بابا فرمائي چې کله څه د تصوف په لاره راغلم نو هلته راته پته اولګيده چې دا چول هسې خو بودے. او په دغه وجه څه خبر شوم چې اصل کښې څه ذات څه دے او څه څوک يم.

س: تذکره لیکوال وایي نو راشه حمزه ادیبا
او ته دې پوره کړه مجاب چې زه حمزه اووینم

په لطف رب ته دوامي که مړی ته خپل ځان لیدل
غواړې نو حمزه ته ورشه او په ښکاره او ګوره
نو ما ته به یې کښې حمزه ښکاره شي. امیر حمزه بابا د
وحدت الوجود د فلسفې پیروکار دی چې معنې
مطابق په ټول جهان کښې صرف لوی خدای وجود
دی.

خلاصه بحث.

له پوره بحث نه دا څرګنده
واضح دا چې حمزه بابا د پښتو ژبې لوی غښتلی شاعر
دی. چې په هر صنف یې لیک کړی دی. او په ځانګړې
توګه یې د پښتو غزل ډېر ښکلی پوهلی دی او
په دغه وجه د پښتو ژبې "غزل بابا" هم
وائي.

س: په شاهکارونو کښې د حمزه د وینا سره دې
ته شوې د پښتو غزل له څوان څه دې بابا کړم.

سؤال: اولسي ادب:

اولسي ادب هغه ادب ته وايي شي کوم چې ليکوال نه وي معلوم. او د يو نسل نه بل نسل ته په سينه په سينه منتقل کيږي. دا ادب د اقوامو د ژوند ښکارندوی وي. دا د معاشرې هر سړي او هر ماشوم ته په خوله ياد وي. اکثر دا ويلې شي چې اولسي ادب په شاعرۍ په رنګ وي. هو اصل کښې دا په نثر کښې هم ليدے شي لکه په پښتو کښې قيصې.

1) د پښتو اولسي ادب اصناف:

1) لوبه:

دا د پښتو اولسي ادب يو مشهور صنف دے. چې اکثر د خوشالۍ په موقع په ټنګ ټکور سره او د ګډون په ادا او ويلې شي.

ساقت:

دا د دوه مصرعونو نه سره ويلې شي. چې اکثر د وړه پېړۍ ووه وي. وړومبې دريم قافيه مصرعې وي او بيا د سره هم وزن مصرعې ويلې شي.

ښاد خاکې په ګلي داغلې خو سيلاب ملکه
شې به خراب ملکه

Date: Day:

ستا د خانۍ کلي برباد وینمه
د غریبانو کور اباد وینمه
غیښ خپلي واړه به فریاد وینمه

ستا کله څپال وچي به راشي خو سیلاب ملک
شي به خراب ملکه.

۲) څپه:

دا د پښتو شعرو هغه زیات مشهور صنف دے. دا د پښتنو د ژبي هنر دے.

ساخت:

دا په دوه مصرعو مانړي مشتمل وي. بره لومړی مصرعه وړه وي چې په ۹ سیلابونو مشتمل وي او دویمه مصرعه په 13 سیلابونو مشتمل وي.

ـ سرے په لوم نه سرے نیږکي ښه
سرے هغه وي چې ئي کار د سرو وینه.

ـ ثوري جاڅي واڅوه پاره
ثوري جاڅي د سره په پرمزه کو ینه.

Date:________ Day:________

ے خلک به وېښه جانان ویني
زه بدنصیبه یې په خوب کښې نه وینمه.

ے زړه مې سوری وینې ثري ساهي
د غم ژمي چن وهري پکښې جای جوړوینه.

ے مخ د ګلاب شونډې د یاقمري
لکه په جام کښې د ګلابو یاقمري وینه.

ے ستا به وې روزي خندا وا.
زه به زړه د ربسي ښثول محمد کومه.

ے جانان د موره پلاره خوګ دے
ځکه مې او خلکي د نیاز بینون سترګون زینه.

3) چاربیته:
دا هم د پښتو ادب یو مشهور صنف دے.
دا چاربیته ساخت هم د لوبه بیشادن دے خو دې کښې مصرعو ریشتوته وي. او هم قافیه مصرعې یې په وزن برابر وي.

ے حمزه که د پښتون د غزل پلار غني دے
کو هر ځکه د اصل طلب څار غني دے

Date: ______ Day: ______

ګوهر دې د چپېن نه دسا مزاج برخلاف
منکر دې د ناتوانو ټل د راج برخلاف
د غیرو په ځا اثر دې د علاج برخلاف

نمري کښې د پېرانو څه سردار غني دے
ګوهر ځکه دامن طلب ځکار غني دے.

(۶ ټیپلی:
دا د اولسي ادب هغه صنف دے چې
پکښې یوه مصرعه ټیپ وي او هغه بار بار وئیلے شي.
او په دهغه وجه ورته ټیپلی هم وائي.

ے ځه چې په چغو چغو ژړادم
وي خانه وي؟

ځه د مینې په کور اور اولګیدنه
وي خانه وي؟

زه چې پېبه اشوم لو به ښاشوم
وي خانه وي!

به دنیا خور نصیب به چرته پېتوصه
وي خانه وي؟

Date: ______ Day: ______

د خښتو ښار کو میرمن راغله
وي خانه وي؟

په غښو غښو رانه کوري ماسېرېنه
وي خانه وي؟

ډ) سندره :

دا هم د پښتو ولسي ادب یو مشهور او منوشے صنف دے.
سا فتې د ولسي پېښان دے. سرې په دوه مصرعون مشتمل وي. او بیا ورپسې هم قافیه مصرعې وي چې تعداد ئې د ۳ - ۱۵ پورې وي او بیا د سرې په هم وزن مصرعې وي.

ے ځم چم خاپېرون کړے سنګار دے
زړه مې بے قرار دے اوس غواړي دیدانونه.

ځم چم کړے سنګار ده خاپېرون دے
د مسن غګ په پتول جهان کښې د خادون دے
شرکے پېزوان ئې او پېزان ده به نخرون دے

بل ئې په غاړه کښې د سرون یا قوتون هار دے
زړه مې بے قرار دے اوس غواړي دیدانونه.

16 بدله:

دا د اولسي ادب هغه صنف دی چې پکښې دوه شعر قافیه او ردیف د یو بل نه بدل وي.

ای یوه قیصه درته کوم د ګل په رنګ
چې د زړه شي د هوښ نه زړګي نه غم

د اکبر بادشاه په زمانه کښې زما لاله
یوه عاشق وه قیصه وکړي له احواله

چې وګورو د ټولو نړۍ ګلي نه بره
چې اوس څمارې و هغه ځوان د زړه د سره

د یو دوه ښې د ساتلي مزیدار
چې محبت به ئې د وسره کوه بسیار

دې سپوږمۍ ته د ګي اصلي وي ډګونګرون
چې شرنګار به ئې کوه په لاره رو.

دا شرنګار د شیر بانو بي بي نرغوګ شه.
دې اواز سره ئې زړه اله تلګ شه.